

U-jazdowski

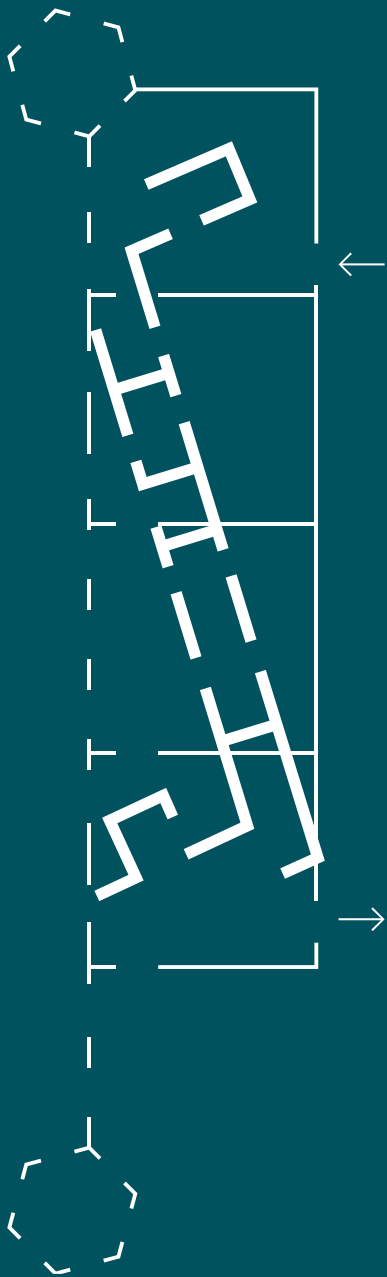
21/01—24/04/2022

wystawa [exhibition]

Modzelewski

Kraj nad Wisłą

[*A Country on the Vistula River*]

U-jazdowski

21/01—24/04/2022

wystawa [exhibition]

Modzelewski

Kraj nad Wisłą

[*A Country on the Vistula River*]

Truizmem byłoby stwierdzenie, że polskie malarstwo bez Jarosława Modzelewskiego wyglądałoby inaczej. Charakterystyczny styl, rozwijany przez ponad cztery dekady – początkowo w Gruppie, później indywidualnie – oraz podejmowane tematy wyznaczają temu malarzowi szczególne miejsce w naszej kulturze. Zestawienia intensywnej barwy oraz pewna schematyczność okazały się adekwatnym sposobem obrazowania najnowszej historii Polski, u Modzelewskiego zawsze ujmowanej przez pryzmat niezmiennego kondycji egzystencjalnej człowieka. Pomimo cech spajających całą twórczość malarza jego język artystyczny na przestrzeni lat wyraźnie ewoluował, czego – mam nadzieję – dowodzi wystawa w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski. Na czym jednak polega wyjątkowość malarstwa Modzelewskiego? Tutaj pomocny może okazać się symbol rodła, pojawiający się na obrazach malarza, będący również spoiwem prac prezentowanych na wystawie *Kraj nad Wisłą*.

It would not be a cliché to say that without Jarosław Modzelewski, Polish painting would look entirely different. His characteristic style has developed over more than four decades, first with Gruppy and later in his solo work, with the themes he addresses confirming his special position within Polish culture. The juxtaposition of intense colours and the somewhat schematic nature of his paintings have turned out to be an entirely suitable way of depicting recent Polish history, which in Modzelewski's work is always portrayed through the prism of the invariable, existential condition of Man. Notwithstanding the features that bind together Modzelewski's entire oeuvre, his artistic language has undoubtedly evolved over the years. This – I hope – is demonstrated by *A Country on the Vistula River*, the current exhibition at the Ujazdowski Castle Centre for Contemporary Art. But what is so unique about Modzelewski's work? The symbol of rodło appearing in his paintings, linking all the works presented at the exhibition, may be helpful in answering this question.

Czyszczenie mnicha
[Cleaning the Monk]
1992
olej na płótnie [oil on canvas]
kolekcja Galerii Arsenał w Białymstoku
[Collection of Arsenał Gallery in Białystok]

Ekwilibrysta
[*Equilibrist*]
1983
olej na płótnie [oil on canvas]
kolekcja Galerii Labirynt w Lublinie
[Collection of Labirynt Gallery in Lublin]

Po dojściu Hitlera do władzy w Niemczech rozpoczęło się represjonowanie mniejszości polskiej. Szykany dotyczyły ludzi posługujących się polskimi symbolami narodowymi. Zakazane były nawiązania do Orła Białego. Wobec tego pojawiła się potrzeba stworzenia nowego znaku jednoczącego Polaków mieszkających w totalitarnych Niemczech. Kreatywność wykorzystana do obejścia zakazów stawianych przez władzę zaowocowała powstaniem rodła. Pomysł opierał się na nawiązaniu do swastyki, co pozwoliłoby uspić czujność Niemców, przy jednoczesnym całkowitym zaprzeczeniu ideologii narodowego socjalizmu. Sprytny pomysł początkowo osiągnął zamierzony cel. Niemcy uznali, że znak przedstawia połowę swastyki. W rzeczywistości symbol opracowany przez Janinę Kłopotcką to biały kształt – stylizowany bieg Wisły z zaznaczonym Krakowem – na czerwonym tle. Neologizm „rodło” wymyślił publicysta Edmund Osmańczyk, łącząc dwa słowa: „rodnica” (archaizm oznaczający kobiece, matczyne łono) lub „rodzina” oraz „godło”. Nazwa odwoływała się do poczucia łączności z macierzą – „krajem nad Wisłą”.

After Hitler came to power in Germany, the repression of the Polish minority began. Anyone using Polish national symbols was harassed, with references to the White Eagle emblem being completely forbidden. Therefore, it was necessary to create a new symbol that would unite Poles living under totalitarian Germany. The creative efforts to evade the prohibitions imposed by the authorities resulted in the creation of the rodło symbol. The idea was based on a reference to the swastika, thus lulling the enemy's suspicions, while completely refuting the ideology of National Socialism. This ingenious idea initially achieved its intended purpose. The Nazis decided that the sign depicted half of the swastika. In fact, the emblem developed by Janina Kłopotcka is a white shape – a stylised representation of the Vistula River and Kraków – on a red background. The neologism rodło was invented by the writer Edmund Osmańczyk as a portmanteau of two words: rodnica (an archaism related to feminine, maternal womb) or “family” and godło or “emblem”. The name referred to the sense of connection with the motherland – “the country on the Vistula River”.

Pierwsze Rodło Modzelewskiego powstało w 1980 r. jako część cyklu *Wobec człowieka*, będącego pracą dyplomową, obronioną na warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Obrazy z cyklu przedstawiają powszechnie znane symbole, takie jak pacyfa, polska flaga, Tablice Mojżeszowe, gwiazda Dawida i inne. Każdy z tych znaków ulega w pracy Modzelewskiego przetworzeniu, które zaburza pierwotne znaczenie. Podstawowymi zabiegami, ściśle związanymi z malarskim medium, jest zamiana kolorów i faktury. Takie działanie, stojące na pograniczu kilku XX-wiecznych artystycznych -izmów, tkwi głęboko w malarskim medium. Gest artysty pozbawia symbole ich konwencjonalnej jednoznaczności, a jednocześnie otwiera na wiele metaforycznych znaczeń.

Artysta odwraca rodło do góry nogami. Najkrótszy odcinek, z ostro ściętą krawędzią, skierowany jest teraz ku dołowi. Głęboką czern symbolu ożywiają pobłyskujące niebieskie kontury. Artysta pozostawia czerwień tła, jednak jej wizualny charakter ulega zmianie.

Modzelewski's first Rodło was created in 1980 as part of the series entitled *Wobec człowieka* [Towards Man], his diploma work defended at the Warsaw Academy of Fine Arts. The artworks from this series depict well-known symbols such as the peace sign, the Polish flag, the tablets of Moses, the Star of David, and others. In Modzelewski's work, each of these symbols undergoes a transformation, distorting the original meaning. He employs tactics closely related to the painting medium, such as altering colours and textures. Such actions, located on the fringes of several 20th-century artistic "-isms," are closely related to the medium of painting. Modzelewski's gestures deprive symbols of their conventional unambiguity, while simultaneously opening up many metaphorical meanings.

The artist turns the rodło "upside down". The shortest section, with the sharp edge, is now directed downwards. Flashing blue contours invigorate the deep black of the emblem. The artist leaves the background red, but its visual character changes.

Bez tytułu (*Rodło*)
[Untitled (*Rodło*)]

1980

olej na płótnie [oil on canvas]
kolekcja Muzeum Współczesnego Wrocław
[Collection of Wrocław Contemporary Museum]

Bez tytułu (*Pacyfa*)
[*Untitled (Peace Symbol)*]
1980
olej na płótnie [oil on canvas]
kolekcja Muzeum Współczesnego Wrocław
[Collection of Wrocław Contemporary Museum]

Odślonięcie śladów pozostawionych przez malarskie narzędzia, przebijające gdzieniegdzie sinoniebieskie i białe plamy, zacieki farby i niejednorodna faktura przywołują skojarzenia z organiczną materią. Obraz doskonale ukazuje dramatyczne warunki powstawania całego cyklu. Modzelewski wspomina: „Tam się działy straszne rzeczy [...] – z paleniem, drapaniem włącznie. Piach, sypanie piachu, wyciąganie na dwór, palenie” ...¹

Fakturowe opracowanie tła wprowadza do obrazu wrażenie przestrzeni, dodatkowo potęgując wizualną niestabilność odwróconego rodła. Punktem oparcia staje się najkrótszy, ostro zakończony odcinek, który niczym pazur lub hak wbija się w otaczającą go czerwień. Agresywne działanie Modzelewskiego tworzącego obraz odpowiada osiągniętemu efektowi – symbol łączności z Polską przekształca się w przedstawienie opresji i bólu. Odwrócony znak to Wisła „na opak”. Z drugiej strony kształt wciąż pozostaje rodłem, co jest czytelne dla wszystkich odbiorców.

The unveiling of traces left by painterly tools – faint blue and white spots, paint stains and different textures – evoke associations with organic matter. The painting depicts the dramatic circumstances of the creation of the entire series. As Modzelewski recalls: “Appalling things have happened there [...] – including burning, scratching. Sand, the pouring of sand, moving [the canvas] outside, burning [it]...”¹

The textured background introduces the impression of space to the painting, further intensifying the visual instability of the inverted rod. The shortest, pointed section of the symbol – digging into the surrounding red like a claw or a hook – becomes the supporting element. Modzelewski's aggressive painterly actions correspond to the achieved effect, symbolising a connection with Poland that is transformed into a representation of oppression and pain. The inverted emblem is the Vistula River seen “sideways.” On the other hand, the shape still remains a rod, which is clear to all viewers.

¹ Jarosław Modzelewski. *Obrazy 1977 — 2006*, (red. [ed] Jan Michalski), wyd [ed]. Galeria Zderzak 2006, s. 12.

Zderzenie konwencjonalnego znaku z formą zaproponowaną przez Modzelewskiego łączy przywiązanie do macierzy-Polski z cierpieniem. W tym miejscu nie należy zapominać o realiach otaczających artystę wchodzącego w dorosłe życie na początku lat 80., w przededniu wprowadzenia stanu wojennego.

Z organicznego charakteru tła, budzącego skojarzenia z wyglądem połci surowego mięsa, wyłamuje się niebieski kontur rodła. Związany wizualnie z sinymi plamami na powierzchni płótna, obrys nasycy się w miarę zbliżania do dolnej krawędzi pola obrazowego, na samym dole rozbłyskując czystością błękitu. Wydaje się to antycypować kolejną próbę zmierzenia się z tym samym tematem, która nastąpi po 41 latach.

Do znaku rodła Modzelewski powraca, malując w 2021 r. obraz *Malarz i znak*. Już na pierwszy rzut oka widzimy zmiany. Na obrazie dominują błękity, pojawia się postać, odwrócone rodło wraca do oryginalnej pozycji. Znika organiczny charakter obrazu z początku lat 80., tak jakby niebieski kontur tamtego rodła wypełnił niemal

The juxtaposition of the conventional sign and the form proposed by Modzelewski combines an attachment to the motherland (Poland) with suffering. At this point, one should also remember the circumstances surrounding the artist as he entered adulthood in the early 1980s, on the eve of the introduction of martial law.

The blue contour of the rodło emerges out of the organic form of the background, evoking associations with the appearance of raw meat. Visually related to the blue spots on the surface of the canvas, the outline is gradually more saturated towards the lower edge of the painting. At the very bottom, it explodes with pure, blue colour. This seems to anticipate yet another attempt to tackle the same theme 41 years later.

Modzelewski returns to rodło in his 2021 painting, *Malarz i znak* [*A Painter and a symbol*]. At first glance, we see some modifications. The painting is dominated by blue hues, a figure appears and the inverted rodło returns to its original position. The organic nature of the older painting disappears, as if the blue outline of the 1980s rodło filled almost the entire canvas.

całe pole obrazowe. W obrazie z 2021 r. błękit kładziony jest na płótno w sposób podkreślający ruch pędzla i materialność farby. Zabieg ten skupia uwagę widza na płaszczyźnie malowidła, utrudniając doświadczenie iluzji przestrzeni w obrazie. Niebieski pigment, tradycyjnie używany przez malarzy do wywoływania wrażenia trójwymiaru (perspektywa powietrzna, jak w malarstwie włoskiego renesansu), w *Malarzu i znaku* zatrzymuje wzrok widza na płaszczyźnie obrazu, utrudniając doświadczenie iluzji przestrzeni. Skupienie się na płaszczyznowości podkreśla również sposób opracowania postaci. O ile odsłonięte części ciała zwracają uwagę plastycznością, o tyle płaszcz malarza w kolorze pruskiego błękitu wtapia się w niebieskie tło. Trzymanym w wyciągniętej dłoni pędzlem malarz wskazuje „znak”. Głęboka czerń rodła przywołuje konwencjonalny charakter graficznego znaku, nie przystając wizualnie ani do otaczających go niebieskich śladów pędzla, ani do plastycznie opracowanych fragmentów ciała postaci.

In the 2021 image, the blue paint is applied to the canvas in a way that emphasises the movement of the brush and the material qualities of the paint. This procedure focuses the viewer's attention on the surface of the canvas, making it difficult to experience the illusion of space within the painting. Blue pigment, traditionally used by painters to evoke the impression of three dimensions (aerial/atmospheric perspective, as in Italian Renaissance painting), in *Malarz i znak* focuses the viewer's eye on the plane of the painting, making it difficult to experience the illusion of space. The focus on the plane also emphasises the way the figures are developed. While the exposed parts of the body attract attention with their plasticity, the painter's Prussian blue-coloured coat blends into the blue background. With a brush held in an outstretched hand, the painter points to a "sign". The deep black of the rodło evokes the conventional character of the graphic symbol, visually not congruent either with the surrounding blue brush marks or with the plastically developed fragments of the figure's body.

Sens symbolu wykracza bowiem poza rzeczywistość obrazową, przynależąc do rzeczywistości politycznej. Nawet w pracy Modzelewskiego rodło wyraża przede wszystkim historyczne warunki, w jakich znalazła się polska mniejszość w totalitarnych Niemczech, a w szerszym znaczeniu jest wyrazem łączności z „krajem nad Wisłą”.

Powróćmy do trzymanego przez malarza pędzla. Sposób odmalowania narzędzia, wyraźnie odmienny od plastycznego opracowania dłoni, ponownie zwraca spojrzenie widza ku płaszczyźnie. Jeśli włosie pędzla skierowane jest w stronę rodła, to zakończenie jego trzonka zbliża się do centrum pola obrazowego, wskazując na niebieskie tło malowidła. Tym samym pędzel w dłoni postaci unaocznia rozpięcie sztuki między dwoma światami: rzeczywistością społeczno-polityczną i problematyką artystyczną, której problemy i rozstrzygnięcia pozostają niezależne od otaczającego nas świata.

The meaning of the symbol goes beyond pictorial reality, and instead belongs to the political reality. Even in Modzelewski's work, rodło primarily expresses the historical conditions in which the Polish minority found itself in totalitarian Germany, and in a broader sense it is an expression of communication with "the country on the Vistula River."

Let us return to the brush held by the painter. The way in which this tool is presented, clearly different from the plastic depiction of the hand, again turns the viewer's gaze towards the plane of the painting. If the bristles of the brush are directed towards the rodle then the end of its shaft approaches the centre of the painting, pointing to the blue background of the painting. Thus, the brush held by the figure shows the unravelling of art between two worlds: socio-political reality and artistic matters, whose problems and decisions remain independent of the world around us.

Malarz i znak
[Painter and Sign]
2021
tempera żółtkowa na płótnie
[egg tempera on canvas]
kolekcja Krzysztofa Musiała
[The Krzysztof Musiał Collection]

Pół huśtawki
 [Half a Swing]
 1995
 olej na płótnie [oil on canvas]
 kolekcja Krzysztofa Musiała
 [The Krzysztof Musiał Collection]

Bieg czerwonych ludzi
 [Red Men Running]
 1983
 olej na płótnie [oil on canvas]
 kolekcja Muzeum Współczesnego Wrocław
 [Collection of Wrocław Contemporary Museum]

Uważam, że to napięcie przenika całą twórczość Modzelewskiego. Być może nawet jest niezbywalne dla malarstwa jako takiego, z czego artysta doskonale wyciągnął konsekwencje w swojej twórczości. Zarówno w obrazach odnoszących się do historii czy polityki, takich jak chociażby prace z cyklu *Wobec człowieka*, jak i w scenach z życia codziennego Modzelewski zawsze zwraca uwagę na „malarstwo” i płaszczyznę obrazu jako podstawę wszelkiej wewnątrzobrazowej rzeczywistości – używając nasyconych kolorów czy akcentując dwuwymiarowość przedstawienia. Doskonale ukazuje to *Malarz i znak*, jeden z ostatnich jak dotychczas obrazów artysty, przedstawiający powinności stojące przed twórcą. Polegają one na bacznej obserwacji i wielowątkowym ujmowaniu rzeczywistości — w wypadku Modzelewskiego związanej z mieszkańcami „kraju nad Wisłą” — zawsze jednak w odniesieniu do uniwersalnego języka, jakim jest sztuka.

I believe that this tension permeates through all of Modzelewski's work. Perhaps it is even inalienable to painting as such, from which the artist drew conclusions in his work. Both in his paintings referring to history or politics, such as works from the series *Wobec człowieka*, as well as in scenes from everyday life, Modzelewski always draws attention to the “painterliness” and the plane of the painting as the basis of all intra-image reality – using saturated colours or emphasising the two-dimensionality of the representation. This is clearly demonstrated in *Malarz i znak*, one of the artist's most recent paintings, depicting the responsibilities facing the artist. They consist in careful observation and a multithreaded grasp of reality – which in Modzelewski's case are associated with the inhabitants of “the country on the Vistula River” – but always in relation to the universal language that is art.

Marcel Skierski

Strażnik — wyzwoliciel
 [Guard — Liberator]
 2009
 tempera żółtkowa na płótnie
 [egg tempera on canvas]
 kolekcja Krzysztofa Musiała
 [The Krzysztof Musiała Collection]

Kroton i dzbanek
 [Codiaeum and Jug]
 1984
 olej na płótnie [oil on canvas]
 kolekcja Krzysztofa Musiała
 [The Krzysztof Musiała Collection]

Nocny rybak
 [Night Fisherman]
 2005
 tempera żółtkowa na płótnie
 [egg tempera on canvas]
 kolekcja Krzysztofa Musiała
 [The Krzysztof Musiała Collection]

Jarosław Modzelewski

Urodzony w 1955 roku. Dyplom z malarstwa uzyskał na warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych w pracowni prof. Stefana Gierowskiego w roku 1980. Współtwórca i uczestnik ponad trzydziestu wystaw oraz akcji Grupy w latach 1982–1992. Do 2020 roku prowadził pracownię malarstwa na ASP w Warszawie. Laureat wielu nagród, w tym Paszportu Polityki w 1998, Nagrody im. Jana Cybisa w 2004 oraz XIII edycji Nagrody im. Kazimierza Ostrowskiego w 2014. Jego prace znajdują się w kolekcjach prywatnych w Polsce i za granicą, a także w zbiorach publicznych, między innymi w muzeach narodowych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Narodowej Galerii Sztuki Zachęta i Muzeum Sztuki w Łodzi i innych.

Born in 1955. In 1980, he received a diploma in painting from the Warsaw Academy of Fine Arts, from the studio of Professor Stefan Gierowski. Between 1982 and 1992 he was the co-creator and participant of over thirty Grupa exhibitions and actions. Until 2020, he ran a painting studio at the Academy of Fine Arts in Warsaw. He has received many awards, including the 1998 Polityka Passport award, the 2004 Jan Cybis Award and the 13th Kazimierz Ostrowski Award in 2014. His artworks are held in private collections in Poland and abroad, as well as in public collections, including in the national museums in Warsaw, Krakow, Poznań and Wrocław, as well as the Zachęta National Gallery of Art and Muzeum Sztuki in Łódź.

Odpozynek na schodach
[Relaxing on the Stairs]
1999
tempera żółtkowa na płótnie
[egg tempera on canvas]
kolekcja Krzysztofa Musiała
[The Krzysztof Musiał Collection]

U-jazdowski

21/01/2022—24/04/2022

wystawa [exhibition]

Jarosław Modzelewski

Kraj nad Wisłą

[A Country on the Vistula River]

Kurator [Curator]

Marcel Skierski

Koordinacja [Coordination]

Sara Szostak

Projekt graficzny [Graphic design]

Jakub Margasiński / KolorProjekt.pl

Koordinacja komunikacji

[Communications coordination]

Kacper Twardowski

Tłumaczenia [Translation]

Joanna Figiel

Redakcja językowa i korekta

[Proofreading]

Jan Koźbiel, Nick Faulkner

Koordinacja wydawnicza

[Editorial coordination]

Sabina Winkler-Sokołowska

ISBN 978-83-67203-00-5

Druk [Print]

Drukarnia Chromapress

Centrum Sztuki Współczesnej

Zamek Ujazdowski

[Ujazdowski Castle

Centre for Contemporary Art]

Jazdów 2, 00-467 Warszawa

www.u-jazdowski.pl

Wystawa sfinansowana ze środków
[The exhibition has been financed by]

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Partnerzy medialni
[Media partners]

KULTURA

POLSKA
PRESS
GRUPA

GoOut

AKTIVIST

OBIEG

